

Yrd. Doç. Dr. Hasan KARAKILIÇ

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Ticaret Hukuku Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi

BORÇLAR HUKUKU GENEL HÜKÜMLER DERS NOTLARI

Geniřletilmiř ve Gözden Geçirilmiř 2. Baskı

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XXIII

BİRİNCİ BÖLÜM

BORÇLAR HUKUKUNA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER - TEMEL KAVRAMLAR

§ 1. BORÇLAR HUKUKUNUN KONUSU VE BORÇLAR KANUNU.....	1
I. GENEL OLARAK	1
II. BORÇLAR KANUNUNUN SİSTEMATİĞİ	2
III. BORÇ VE BORÇ İLİŞKİSİ	4
IV. BORÇ İLİŞKİSİNİN UNSURLARI	6
A. Alacaklı	6
B. Borçlu	7
C. Edim	7
D. Edim Konusunda Çeşitli Ayrımlar.....	8
1. Verme- Yapma- Yapmama Edimleri	8
2. Olumlu ve Olumsuz Edimler	9
3. Ani, Sürekli ve Dönemsel Edimler	10
V. BORÇ İLİŞKİSİNİN NİTELİKLERİ	11

A. Borç İlişkisinde Doğan Talep Hakkı Nispi Bir Hak Niteliğindedir	11
B. Borç İlişkileri Sınırlı Sayıda Değildir	13
C. Borç İlişkileri Geçici Sosyal İlişkileridir.....	14
VI. BORÇ İLİŞKİSİNDE DOĞAN NİSPİ HAKLARIN KUVVETLENDİRİLMESİ.....	14
VII. BORÇ VE SORUMLULUK.....	16
A. Sınırsız Malvarlığı Sorumluluğu	17
B. Sınırlı Malvarlığı Sorumluluğu	18
§ 2. İTİRAZ VE DEF'İ	19
§ 3. EKSİK BORÇLAR.....	21
I. KAVRAM.....	21
II. TÜRLERİ.....	22
A. Kumar ve Bahisten Doğan Borçlar	23
B. Evlenme Sımsarlığından Doğan Borçlar.....	23
C. Zamanaşımına Uğramış Borçlar.....	24
D. Ahlaki Ödevlerden Doğan Borçlar	24

İKİNCİ BÖLÜM

BORCUN KAYNAKLARI

BİRİNCİ AYIRIM

BORCUN KAYNAĞI OLARAK HUKUKİ İŞLEM, ÖZELLİKLE SÖZLEŞME

§ 4. HUKUKİ AÇIDAN ÖNEMLİ OLAYLAR	27
I. HUKUKİ OLAYLAR.....	27
II. HUKUKİ FİLLER.....	28
III. HUKUKİ İŞLEMLER	30

IV.	HUKUKİ İŞLEM TÜRLERİ.....	31
	A. Tek Taraflı Hukuki İşlemler-Çok Taraflı Hukuki İşlemler	31
	B. Sözleşmeler	31
	C. Borçlandırıcı İşlemler - Tasarrufi İşlemler	33
	D. Sağlararası Hukuki İşlemler – Ölüme Bağlı Hukuki İşlemler	34
V.	HUKUKİ İŞLEM EHLİYETİ.....	34
	A. Tam Ehliyetliler	36
	1. Ayırt etme gücü.....	36
	2. Erginlik	37
	3. Kısıtlı Olmamak	38
	B. Sınırlı Ehliyetliler	38
	C. Tam Ehliyetsizler.....	39
	D. Sınırlı Ehliyetsizler.....	40
§ 5.	SÖZLEŞMEDEN DOĞAN BORÇLAR.....	42
I.	GENEL OLARAK.....	42
II.	İÇERİĞİ AÇISINDAN SÖZLEŞMELERİN SINIFLANDIRILMASI..	43
	A. Borçlar Hukuku Sözleşmeleri - Diğer Sözleşmeler	43
	B. Konuları Açısından Borçlar Hukuku Sözleşmelerinin Sınıflandırılması	44
	C. Kanunda Düzenlenmiş Sözleşmeler - Kanunda Düzenlenmemiş (Atipik) Sözleşmeler	45
	D. Tek Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler - İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmeler	46
	E. Ani Edimli Sözleşmeler - Sürekli Borç İlişkisi Doğuran Sözleşmeler	47
III.	SÖZLEŞMENİN KURULMASI	47
	A. İrade Beyanı.....	47

B. Sözleşmenin Kurulması Açısından Esaslı ve Yan Noktalar	49
IV. ÖNERİ (İCAP)	50
A. Genel Olarak.....	50
B. Önerinin (İcabın) Bağlayıcılığı (Bağlama Süresi).....	51
1. Süreli Öneri.....	51
2. Süresiz Öneri	52
a. Hazır Olan (Karşı Karşıya veya Yüz Yüze Olan) Kişiler Arasında Öneri.....	52
b. Karşı Karşıya veya Yüz Yüze Olmayanlar Arasında Öneri.....	52
3. Önerinin Geri Alınması.....	53
V. KABUL.....	54
VI. SÖZLEŞMENİN KURULMASI VE HÜKÜMLERİNİ DOĞURMASI ANI	56
VII. SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ VE SINIRLARI .	58
A. Genel Olarak	58
B. Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Kapsamı.....	58
C. Kanundan Doğan Sözleşme Yapma Zorunluluğu.....	60
VIII. GENEL İŞLEM KOŞULLARI.....	61
A. Genel Olarak.....	61
B. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Yer Alan Haksız Şartlar.....	64
C. Sözleşmedeki Bir Koşulun Genel İşlem Sayılmasına Engel Oluşturmayacak Durumlar.....	66
D. Türk Borçlar Kanununda “Genel İşlem Koşullarına” İlişkin, Karşı Tarafı Korumaya Yönelik Hükümler	68
1. Yazılmamış Sayılma.....	68

	2. Düzenleyenin Aleyhine Yorumlama.....	70
	E. Genel İşlem Koşullarının Denetimi	71
IX.	SÖZLEŞMENİN GEÇERLİLİĞİ SORUNU....	72
	A. Genel Olarak.....	72
	B. Ehliyet	72
	C. Sözleşmenin Hukuka ve Ahlaka Aykırısı Olmaması	73
	D. Sözleşmenin Konusunun İmkânsız Olmaması	74
X.	SÖZLEŞMENİN ŞEKLİ.....	74
	A. Genel Olarak.....	74
	B. Geçerlilik Şartı Olarak Şekil.....	75
	C. Kanuni Şekil	77
	1. Yazılı şekil.....	77
	2. Resmi Şekil.....	78
	D. Kararlaştırılmış (İradi) Şekil.....	79
	E. İspat Şartı Olarak Şekil	79
§ 6.	İRADE İLE BEYAN ARASINDA UYUMSUZLUK HALLERİ.....	80
I.	GENEL OLARAK İRADE BOZUKLUĞU KAVRAMI	80
II.	İRADE İLE BEYAN ARASINDA BİLEREK VE İSTEYEREK YARATILAN UYUMSUZLUK	81
	A. Bir Tarafın İsteği İle Ortaya Çıkan Uyumsuzluk Halleri	81
	B. İki Tarafın İsteği İle Yaratılan Uyumsuzluk Hali Olarak Muvazaa (Danışık İşlem)	82
	1. Kavram	82
	2. Muvazaanın Türleri	83
	a. Mutlak Muvazaa	83
	b. Nisbi Muvazaa	83

3. Muvazaa'nın Yaptırımı	84
4. Muvazaa'nın İspatı.....	85
III. İRADE İLE BEYAN ARASINDA BİLMEYEN VEYA İSTEMEDEN YARATILAN UYUMSUZLUK	86
A. Yanılma (Hata).....	86
1. Yanılmanın "Esaslı" Sayılacağı Durumlar.....	87
2. Sözleşmenin Zorunlu Unsurlarında veya Saik'te Yanılma (Temel Hatası)	89
3. Yanılma Nedeniyle Sözleşmenin İptali ...	90
B. Aldatma (Hile).....	91
1. Genel Olarak.....	91
2. Aldatmanın Koşulları.....	92
C. Korkutma (Tehdit).....	94
1. Genel Olarak.....	94
2. Korkutmanın Koşulları.....	95
3. Üçüncü Kişi Tarafından Korkutma	96
IV. İRADE İLE BEYAN ARASINDAKİ UYUMSUZLUKLARIN HUKUKİ SONUÇLARI.....	97
A. Genel Olarak.....	97
B. Sözleşmenin Feshedilmesi	98
C. Sözleşmenin Bağlayıcı Hale Gelmesi.....	98
§ 7. AŞIRI YARARLANMA (GABİN).....	99
I. GENEL OLARAK.....	99
II. AŞIRI YARARLANMANIN KOŞULLARI... 101	
A. Objektif Unsur	101
B. Subjektif Unsur	102
III. AŞIRI YARARLANMANIN SONUÇLARI.. 103	
§ 8. TEMSİL.....	104
I. TEMSİL KAVRAMI.....	104

II.	DOLAYLI TEMSİL-DOĞRUDAN DOĞRUYA TEMSİL.....	105
	A. Dolaylı Temsil	105
	B. Doğrudan Doğruya Temsil	105
III.	TEMSİL YETKİSİ.....	107
	A. Temsil Yetkisi ve Vekâlet	108
	B. Temsil Yetkisi Vermede Ehliyet	109
	C. Temsil Yetkisi Vermede Şekil	109
	D. Temsil Yetkisinin Kapsamı	110
	E. Temsil Yetkisinin Sınırlanması	110
	F. Temsil Yetkisinin Sona Ermesi.....	112
IV.	YETKİSİZ TEMSİL.....	113
	A. Yetkisiz Temsil Kavramı	113
	B. Yetkisiz Temsilin Hukuki Sonuçları	113
§ 9.	ÖN SÖZLEŞME.....	115
	I. KAVRAM.....	115
	II. ÖN SÖZLEŞMENİN YAYGIN BİR TÜRÜ OLARAK TAŞINMAZ SATIŞ VAADİ.....	115
§ 10.	İLAN YOLUYLA ÖDÜL SÖZÜ VERME	118
	I. ŞARTLARI	118
	II. SONUÇLARI.....	119
	III. ÖDÜL SÖZÜNDEN CAYMA	119

İKİNCİ AYIRIM

HAKSIZ FİİLLERDEN DOĞAN BORÇLAR (KUSURA DAYANAN SORUMLULUK)

§ 11.	HAKSIZ FİİLLERDEN DOĞAN BORÇLAR.....	121
	I. GENEL OLARAK.....	121

A. Sözleşmeye (Borca) Aykırı Davranışlar	121
B. Dar Anlamda Haksız Fiiller	122
II. HAKSIZ FİİLİN UNSURLARI	122
A. Hukuka Aykırı Davranış	123
1. Kavram	123
2. Hukuka Aykırılığı Ortadan Kaldıran Haller	124
3. Ahlaka Aykırı Bir Fiil ile Kasden Zarar Verme	128
B. Zarar	128
C. Kusur	129
1. Genel olarak	129
2. Kusur (Haksız Fiil) Ehliyeti	131
3. Kusurun İspatı	132
D. İlliyet Bağı	132

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

§ 12. KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİ	137
I. GENEL OLARAK	137
II. KUSURSUZ SORUMLULUĞUN KABUL EDİLMESİNDE İLKELER	138
A. Dikkat ve Özen İlkesi	138
B. Hakkaniyet İlkesi	138
C. Tehlike İlkesi	139
III. KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİ	140
A. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmayanların Hakkaniyet Sorumluluğu	140
B. Adam Çalıştıranların Sorumluluğu	141
C. Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu	145
D. Yapı Malikinin Sorumluluğu	147
E. Tehlike Sorumluluğu	149
F. Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu	153

G. Ev Başkanlarının Sorumluluğu.....	155
H. Taşınmaz Sahibinin Sorumluluğu	157
I. Tapu Sicilinin Tutulmasından Doğan Zarardan Devletin Sorumluluğu	159

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

§ 13. HAKSIZ FİİLİN HÜKÜM VE SONUÇLARI..... 161

I. MADDİ ZARAR VE TAZMİNİ.....	161
A. Malvarlığı Zararlarının Hesaplanması.....	161
B. Kişiyeye Yönelik (Şahısvarlığı) Zararların Hesaplanması	162
1. Bedensel Zararlar Halinde	162
2. Ölüm Halinde.....	163
3. Destek Kaybından Doğan Zarar	163
C. Maddi Tazminatın Türleri	164
D. Tazminatta İndirim Nedenleri.....	165
II. MANEVİ TAZMİNAT	165
III. MADDİ VE MANEVİ TAZMİNAT DAVASI	167
IV. SORUMLULUK SEBEPLERİNİN ÇOKLUĞU VE SEBEPLERİN YARIŞMASI	168
A. Birden Çok Kişinin Aynı Zarardan Sorumluluğu	168
B. Birden Çok Kişinin Birlikte Bir Zarara Sebep Olması.....	169
1. Dış İlişkide	169
2. İç İlişkide	169
C. Birden Çok Kişinin Aynı Zarardan Çeşitli Sebeplerle Sorumlu Tutulması.....	170
1. Dış İlişki.....	170
2. İç İlişki.....	171
V. CEZA MAHKEMESİ KARARININ HUKUK DAVASINA ETKİSİ.....	171

VI. HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞUNDA ZAMANAŞIMI	171
--	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEBESİZ ZENGİNLEŞMEDEN DOĞAN BORÇ İLİŞKİLERİ

§ 14. SEBESİZ ZENGİNLEŞMEDEN DOĞAN BORÇ İLİŞKİLERİ	173
I. SEBESİZ ZENGİNLEŞMENİN KOŞULLARI.....	174
A. Zenginleşme	174
B. Bir Başkasının Mal Varlığından veya Emeğinden Zenginleşme	175
C. İlliyet Bağı	176
D. Haklı Bir Sebebin Bulunmaması	176
1. Hukuki Sebebin Geçerli Olmaması ve Borç Olmayan Şeyin Ödenmesi.....	177
2. Hukuki Sebebin Gerçekleşmemiş Bulunması	177
3. Hukuki Sebebin Ortadan Kalkması	178
II. SEBESİZ ZENGİNLEŞME DAVASININ AÇILAMAYACAĞI HALLER..	179
III. SEBESİZ ZENGİNLEŞME DAVASININ NİTELİĞİ, KONUSU VE KAPSAMI	179
IV. SEBESİZ ZENGİNLEŞME DAVASINDA ZAMANAŞIMI	180

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BORÇLARIN SONUÇLARI

BİRİNCİ AYIRIM

BORÇLARIN İFA EDİLMESİ

§ 15. BORÇLARIN İFA EDİLMESİ	181
I. “İFA” KAVRAMI.....	181
II. “İFA”NIN TARAFLARI.....	182
A. Borçlu Tarafından İfa.....	182
B. Üçüncü Şahıs Tarafından İfa.....	183
C. Alacaklıya İfa – Üçüncü Şahsa İfa	183
III. İFANIN KONUSU	184
A. Genel Olarak.....	184
B. Kısmen İfa	185
C. Bölünemeyen Edimlerde İfa	187
D. Parça Borçlarında İfa	188
E. Çeşit Borçlarında İfa	188
F. Seçimlik Borçlarda İfa	189
G. Para Borçlarında İfa ve Faiz.....	189
1. Para Borçlarından İfa.....	189
2. Para Borçlarında Faiz.....	192
a. Faizin Hukuki Niteliği	192
b. Faiz Oranları ve Yasal Sınırlamalar	194
c. Bileşik Faiz Yasağı	195
IV. İFANIN İSPATI	196
A. Makbuz İsteme Hakkı.....	196
B. Senedin Geri Verilmesini İsteme Hakkı.....	197
C. Makbuzun Verilmesinden ve Senedin İadesinden Doğan Karineler	197
V. İFA YERİ.....	198

VI. İFA ZAMANI.....	200
A. Genel Olarak.....	200
B. İfa Zamanının Belirlenmesi	201
C. İfa Süreleri	202
VII. İKİ TARAFAYA BORÇ YÜKLEYEN SÖZLEŞMELERDE İFA	204
A. Aynı Zamanda İfa Kuralı	204
B. Ödemezlik Def'i.....	204
§ 16. BORCA AYKIRILIK VE SONUÇLARI	205
I. BORCA AYKIRILIK KAVRAMI VE BORCA AYKIRILIĞIN ÇEŞİTLERİ	205
II. SÖZLEŞME ÖNCESİ KUSURLU DAVRANIŞ	205
III. AYNEN İFA DAVASI VE CEBRİ İCRA	206
IV. BORCUN İFA EDİLMEMESİ VE BORÇLUNUN SORUMLULUĞU	207
A. Kusurlu İmkânsızlık	208
1. Sözleşmenin Yapılmasından Önce Meydana Gelen İmkânsızlık.....	208
2. Sözleşmenin Yapılmasından Sonra Meydana Gelen İmkânsızlık.....	209
B. Borcun Gereği Gibi İfa Edilmemesi.....	210
C. Borçlunun Sorumluluğu	211
D. Borçlunun İfa Yardımcısının Fiillerinden Sorumluluğu	213
§ 17. TEMERRÜT	214
I. ALACAKLININ TEMERRÜDÜ.....	214
A. Genel Olarak.....	214
B. Borcun Konusu Bir “Şey” İse	215
1. Borçlunun Malı “Tevdi” Hakkı	215
2. Borçlunun Malı Satarak “Bedelini Tevdi” Hakkı.....	216
C. Borcun Konusu Bir “Şey” Değilse	216

II.	BORÇLUNUN TEMERRÜDÜ.....	217
	A. Genel Olarak.....	217
	B. Borcun Muaccel Olması	218
	C. Alacaklının İhtarı	218
	D. İfanın Mümkün Olması	219
	E. Borçlunun Kusurunun Gerekmemesi.....	219

İKİNCİ AYIRIM

BORÇ İLİŞKİSİNİN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE ETKİLERİ VE BORCUN SONA ERMESİ

§ 18.	BORÇ İLİŞKİSİNİN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE ETKİLERİ	221
I.	BORÇ İLİŞKİSİNİN ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE ETKİLERİ	221
	A. Üçüncü Kişinin Fiilini Üstlenme (Üçüncü Kişinin Edimini Taahhüt)	221
	B. Üçüncü Kişi Yararına (Lehine) Sözleşme ...	222
	C. Sorumluluk Sigortası Yaptırılmışsa	223
II.	BORCUN SONA ERME HALLERİ	223
	A. Borcun Olağan Sona Erme Hali: İfa	224
	B. Asıl Borca Bağlı Hak ve Borçların Sona Ermesi.....	224
	C. İbra.....	225
	D. Yenileme	225
	E. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi ...	226
	F. Kusursuz İfa İmkânsızlığı	226
	G. Beklenmeyen Haller – Aşırı İfa Güçlüğü.....	228
	H. Takas (Ödeme).....	230
III.	ZAMANAŞIMI	231
	A. Zamanaşımı Kavramı ve Hukuki Niteliği.....	231

B. Zamanaşımının Uygulama Alanı.....	232
C. Zamanaşımı Süresinin Dolması	233

BEŞİNCİ BÖLÜM

BORÇ İLİŞKİLERİNDE ÖZEL DURUMLAR

§ 19. BORÇ İLİŞKİLERİNDE ÖZEL DURUMLAR... 235	
I. MÜTESELSİL BORÇLAR.....	235
A. Genel Olarak.....	235
B. Borçlular Arasında Teselsül	236
C. Alacaklılar Arasında Teselsül	237
II. KOŞULA VEYA ŞARTA BAĞLI BORÇLAR. 238	
A. Genel Olarak.....	238
B. Geciktirici Koşul	240
C. Bozucu Koşul.....	240
III. BAĞLANMA PARASI, CAYMA PARASI, CEZA KOŞULU.....	241
A. Bağlanma Parası.....	241
B. Cayma Parası	242
C. Ceza Koşulu.....	243
IV. ALACAĞIN DEVRİ	245
A. Genel Olarak.....	245
B. İsteğe Bağlı Devrin Şartları.....	245
1. Yazılı Sözleşme	245
2. Devrin Yasaklanmamış Olması	246
C. Devrin Hukuki Sonuçları	247
V. BORCUN ÜSTLENİLMESİ.....	247
A. Genel Bilgiler.....	247
B. Borcun Üstlenilmesi Sözleşmesi.....	248
C. Borcun Üstlenilmesinin Hukuki Sonuçları	249

VI. BORCA KATILMA.....	249
VII. BİR MALVARLIĞININ VEYA BİR İŞLETMENİN AKTİF VE PASİFİ İLE DEVRALINMASI.....	250
VIII. İŞLETMELERİN BİRLEŞMESİ VE ŞEKİL DEĞİŞTİRMESİ.....	253
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	255